

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА КОНЦЕПЦІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ КАПІТАЛУ

У статті висвітлено сутність концепцій збереження капіталу: фінансової та фізичної, здійснено їх порівняння, виділено позитивні та негативні сторони кожної з них. Розглянута справедлива вартість, як різновид поточної вартості, та підходи до її визначення.

Ключові слова: концепція збереження капіталу, оцінка, історична собівартість, поточна вартість, справедлива вартість.

Прийняття і введення в дію Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» призвело до використання в обліку сільськогосподарського виробництва фізичної концепції збереження капіталу, що передбачає застосування поточної вартості.

В Україні обрана фінансова концепція збереження капіталу, що підтверджує Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6], який визначає, що пріоритетною є оцінка активів за їх історичною (фактичною) собівартістю. Використання поточної вартості для обліку окремих об'єктів регламентовано деякими П(С)БО. Але є виключення. Так, П(С)БО 30 «Біологічні активи» [4] є прикладом фізичної концепції збереження капіталу, оскільки як базова оцінка в даному стандарті є поточна вартість та її різновиди (ринкова, справедлива). Згідно з даним стандартом, сільськогосподарська продукція при її визнанні оцінюється за справедливою вартістю. Тобто сільськогосподарська продукція при її оприбуткуванні буде оцінюватись не за собівартістю, як це було до прийняття в дію П(С)БО 30, а за ціною реалізації. Справедлива вартість – це один з різновидів поточної вартості, що визначає застосування в Україні фізичної концепції збереження капіталу. Тому актуальною проблемою залишається застосування поточної вартості в умовах України, для чого необхідно з'ясувати сутність концепцій збереження капіталу.

Метою статті є порівняння концепцій збереження

капіталу, визначення позитивних та негативних сторін кожної з них.

Економічний словник С. В. Мочерного так трактує поняття оцінки як механізму визначення цінності, вартості і ціни, а також думка спеціалістів про них [2, с. 50].

Бухгалтерський облік відображає велику кількість різних об'єктів – засобів, джерел їх формування, господарських процесів, для узагальнення яких вимагається єдиний вимірник – оцінка. Оцінка – це спосіб грошового вимірювання засобів і процесів. Грошова оцінка є необхідною передумовою для відображення господарських операцій в обліку.

С. Ф. Голова та В. М. Костюченко, для визначення балансової вартості активів використовують методи оцінки, що наведені в таблиці 1 [1, с. 14-18].

В своїх дослідженнях автори розмежовують види оцінок активів та зобов'язань. Для визначення балансової оцінки зобов'язань, відповідно до вимог МСБО, виділено види оцінок, які представлені в таблиці 2.

Власний капітал визнається у фінансовій звітності одночасно з визнанням активів чи зобов'язань, які призводять до його зміни. Тому спосіб оцінки власного капіталу визначається оцінкою відповідних активів і зобов'язань.

Ловінська Л. зазначає, що «...в основі оцінки об'єктів бухгалтерського обліку в сучасних умовах є обрання концепції збереження фізичного чи фінансового

Таблиця 1. Види оцінки активів відповідно до МСБО

№ п/п	Види оцінок активів за МСБО	Визначення оцінок активів
1.	Історична (фактична) собівартість (Historical cost)	Сума грошових коштів, їх еквівалентів або інших форм компенсації, наданих на момент отримання активу
2.	Поточна (відновлювана) собівартість (Current or replacement cost)	Сума грошових коштів, їх еквівалентів або інших форм компенсації, яку потрібно було б витратити для придбання (створення) такого самого або аналогічного активу на поточний момент (дату балансу)
3.	Чиста вартість реалізації (Net Realizable Value)	Ціна реалізації активу в умовах звичайної господарської діяльності за вирахуванням витрат на завершення його виробництва і збут
4.	Ринкова вартість активу (Market Value)	Чиста вартість його придбання або реалізації на активному ринку
5.	Сума очікуваного відшкодування (Recoverable amount)	Сума, яку підприємство сподівається отримати в результаті майбутнього використання активу, включаючи його ліквідаційну вартість
6.	Теперішня вартість активу (Present Value)	Теперішня (дисконтована) вартість майбутніх грошових надходжень, які очікуються від використання активу в умовах звичайної господарської діяльності
7.	Справедлива вартість активу (Fair Value)	Сума, за якою актив може бути обміняний в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами

Таблиця складена автором на основі джерела [1, с. 14 - 18].

капіталу» [3, с. 53].

Розглянемо сутність концепцій збереження капіталу. Концепція капіталу поділяється на:

- фінансову – капітал є синонімом чистих активів або власного капіталу підприємства. За основу оцінки статей звітності береться фактична вартість, що склалася в результаті попередніх господарських операцій, тобто історична собівартість.
- фізичну – капітал є виробничою потужністю підприємства. Основою оцінки об'єктів обліку є поточна собівартість.

Якщо порівняти обидві концепції збереження капіталу, то знайдуться «плюси» та «мінуси» у кожній з них (таблиця 3).

Термін «справедлива вартість» в Україні пов'язаний з прийняттям П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств». Так, згідно п. 4 П(С)БО 19 справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання у результаті операції між обізнаними, зацікавленими і незалежними сторонами [5].

Л. Ловінська стверджує, що поняття справедливої вартості є ширшим, ніж поняття ринкової вартості. Воно використовується у фінансових звітах для позначення як ринкової, так і неринкових видів вартості. Якщо ринкову вартість активу визначити неможливо, його вартість обчислюють за допомогою баз оцінки, відмінних від ринкової вартості [3, с. 154].

Відповідно до Міжнародних стандартів оцінки, до підходів щодо визначення справедливої вартості, що базується на ринкових оцінках, належать: витратний, дохідний (метод прямої капіталізації доходу та метод непрямої капіталізації доходу (дисконтування), порівняння продажів (аналогів). Якщо неможливо визначити справедливую вартість активів за допомогою ринкових оцінок (а це стосується таких об'єктів оцінки, як майно з обмеженим ринком, спеціалізовані об'єкти майна,

діюче підприємство), то застосовують експертну оцінку, яка здійснюється професійними оцінювачами. Міжнародні стандарти оцінки до оцінок, що ґрунтуються на неринкових базах, відносять: вартість у використанні; інвестиційну вартість (цінність); вартість підприємства, що діє; страхову вартість; вартість для цілей оподаткування (вартість оподаткування); вартість утилізації; ліквідаційну вартість (вартість у разі вимушеного продажу); спеціальну вартість; вартість іпотечного кредитування (рис. 1).

Базова оцінка об'єктів бухгалтерського обліку визначається концепцією збереження капіталу – фінансовою чи фізичною. Фінансова концепція збереження капіталу передбачає застосування фактичної вартості, а фізична концепція – поточної собівартості. Застосування в умовах України справедливої вартості створює багато труднощів щодо відображення біологічних активів та сільськогосподарської продукції в бухгалтерському обліку, що пов'язано з складністю у визначенні справедливої вартості у зв'язку з відсутністю інформаційного забезпечення, розробкою якого має займатися держава і на централізованому рівні доводити до сільськогосподарських товаровиробників.

Список літератури

1. Голов, С. Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами : приклади та коментарі [Текст] : практ. посіб. / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.
2. Економічний енциклопедичний словник [Текст] : у 2 т. / [ред. С. В. Мочерний]. – Львів : Світ, 2006, Т. 2. – 2006 - 568 с.
3. Ловінська, Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку [Текст] : монографія / Л. Г. Ловінська. – К. : КНЕУ, 2006. – 256 с.
4. Біологічні активи [Текст] : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30, затв. наказом М-ва фінансів України від 18 листоп. 2005 р № 790 // Все про бухгалтерський облік. – 2009. - № 15. – С. 66-69.
5. Об'єднання підприємств [Текст] : положення (стандарт)

Таблиця 2. Оцінка зобов'язань відповідно до МСБО

№ п/п	Види оцінок зобов'язань за МСБО	Визначення оцінок зобов'язань
1.	Історична собівартість зобов'язання	Сума надходжень, отриманих в обмін на нього або суму грошових коштів чи їх еквівалентів, які підлягають сплаті для погашення зобов'язань у процесі звичайної господарської діяльності
2.	Поточна собівартість зобов'язання	Сума недисконтованих грошових коштів чи їх еквівалентів, які були б потрібні для погашення зобов'язання на поточний момент (дату балансу)
3.	Вартість розрахунку (платежу)	Сума недисконтованих грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, будуть сплачені для погашення зобов'язань у процесі звичайної господарської діяльності
4.	Теперішня вартість зобов'язання	Теперішня (дисконтована) вартість майбутніх чистих грошових платежів, що, як очікується, потрібні для погашення зобов'язання у процесі звичайної господарської діяльності
5.	Справедлива вартість зобов'язання	Сума, за якою може бути погашене зобов'язання в операції між обізнаними та незалежними сторонами

Таблиця складена автором на основі джерела [1, 14 - 18].

Таблиця 3. Порівняльна оцінка концепцій збереження капіталу

Фінансова концепція збереження капіталу	Фізична концепція збереження капіталу
Позитивні сторони	Позитивні сторони
- документальна обґрунтованість - точність - логічність і простота обчислення (калькуляція)	- не вимагає проведення переоцінок - забезпечує реальне відображення майнового стану підприємства
Негативні сторони	Негативні сторони
- історична собівартість не дозволяє врахувати зміни цін на немонетарні активи - необхідність проведення переоцінок - необ'єктивність фінансового результату	- метод дисконтування майбутніх надходжень занижує теперішню вартість

Таблиця складена автором на основі джерел [1; 3].

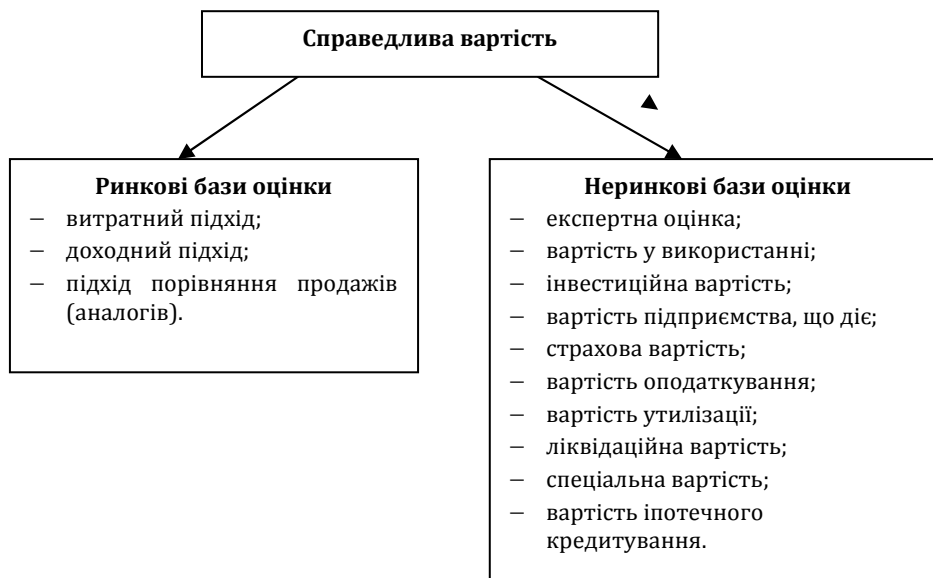

Рис. 1. Підходи до визначення справедливої вартості

Сформовано автором на основі джерела [3, с. 92 - 97].

бухгалтерського обліку 19, затв. наказом М-ва фінансів України від 7 лип.1999р. № 163 // Все про бухгалтерський облік. – 2009. - № 15. – С. 11 – 13.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Текст] : закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // 33У. Сер. 3. – 2001. - № 8. – С. 535.

РЕЗЮМЕ

Фабиянська Вікторія

Сравнительная оценка концепций сохранения капитала

В статье раскрыта сущность концепций сохранения капитала: финансовой и физической, проведено их сравнение, определены позитивные и негативные стороны каждой из них. Рассмотрена справедливая стоимость, как одна из видов текущей стоимости, а также подходы к ее определению.

RESUME

Fabiyans'ka Victoria

Comparative evaluation of concepts of capital

The essence of the financial and physical concept of capital saving is studied, their comparative analysis is carried out. Fair value as a variety of the current value and approaches to its determination is considered.